

О. С. Козерацька
старший викладач кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ І РЕГУЛЯТИВНИХ НОРМ В СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТА ГІГІЄНИ ПРАЦІ

Однією із значущих проблем теорії і практики кримінального права є повноцінне забезпечення системного взаємозв'язку цієї правової галузі з нормативним матеріалом іншої галузевої приналежності. Саме охоронний характер кримінального права обумовлює його зв'язок з іншими галузями матеріального права як на законодавчому рівні при вирішенні питання про криміналізацію, так і на правозастосовному в процесі встановлення ознак складу злочину. Цей зв'язок виражений законодавцем текстуально при описі кримінально-правової норми бланкетним способом. Розробка кола проблем, пов'язаних з введенням в українське кримінальне законодавство таких норм і спеціфіка застосування їх на практиці, тривалий час ведеться вітчизняними вченими-юристами. Однак констатувати достатню вивченість питання про співвідношення кримінального та регулятивних галузей права, значення положень іншого галузевого (некримінального) законодавства для процесу кваліфікації злочинів не представляється можливим. Особливий інтерес в даному контексті викликає трудове право, покликане регулювати суспільні відносини, які динамічно розвиваються в умовах глобалізації та європеїзації ринку праці в Україні. Зокрема, право працівників на охорону їх життя і здоров'я

у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, забезпечити яке покликані норми Розділу X Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва» (далі – Розділ X. КК України) [1].

Властивості міжгалузевих зв'язків бланкетної диспозиції були використані законодавцем при конструюванні складів кримінально караних діянь КК України в сфері безпеки та гігієни праці. Слід зазначити, що чинний Кримінальний кодекс України є значно реформованим, порівняно з початковою його редакцією, прийнятою Верховною Радою України 5 квітня 2001 року. Проте за весь цей час зміни до норм Розділу X. КК України були внесені законодавцем всього один раз – було змінено назву відповідного розділу та посилено кримінальну відповідальність за правопорушення проти безпеки виробництва шляхом внесення змін до ч.1 ст. 271, ч. 1 ст. 272 та ч. 1 ст. 275 [2]. Отже, це свідчить про стабільність кримінального закону у цій сфері.

Дослідження міжгалузевих зв'язків кримінального права, що виявляються при юридичній кваліфікації кримінальних правопорушень проти безпеки виробництва, набуває актуальності з огляду на неухильно зростаючий обсяг нормативно-правової бази з охорони праці, зміст якої постійно піддається значним змінам, досить часто неузгодженість, суперечливість цих норм створює додаткову складність для застосування норм кримінального права. Необхідність звернення до норм законодавства про охорону праці в процесі кваліфікації діянь за статтями Розділу X. КК України зумовлена тим, що саме воно регулює за участю відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про стандартизацію» [3] було внесено зміни до ст. 27 Закону України «Про охорону праці» та виключено із переліку документів, що належать до нормативно-правових актів з охорони праці «стандарти» [4, ст. 27]. Отже, лібералізація правового регулювання, що відбулася внаслідок внесення зазначених змін у законодавство про охорону праці, призвело до скорочення меж кримінально-правової заборони та повинно враховуватися при застосуванні відповідної кримінально-правової норми.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 року № 989-р схвалено Концепцію реформування системи управління охороною праці в Україні та затверджено план заходів щодо її реалізації. Ця Концепція визначає принципи, основні напрями та завдання побудови системи організації безпеки та гігієни праці в Україні на основі ризикоорієнтованого підходу для забезпечення впровадження стандартів Європейського Союзу. Метою Концепції є створення національної системи запобігання виробничим ризикам для забезпечення ефективної реалізації права працівників на безпечні та здорові умови праці [5].

Одним з основних напрямків реформи системи управління охороною праці у Концепції визначено удосконалення законодавства з безпеки та гігієни праці з одночасним підвищенням рівня безпеки та гігієни праці працівників, яке включатиме: усунення дублюючих, застарілих і суперечливих положень законодавства, приведення його у відповідність з міжнародними нормами Європейського Союзу з безпеки та гігієни праці; прийняття загального закону, який слугуватиме правовою базою національної системи запобігання виробничим ризикам і заохочення до створення безпечних і здорових умов праці, визначить загальні функції, основні обов'язки та права всіх заінтересованих сторін у зазначеній сфері (держави, працівників, роботодавців, представницьких об'єднань працівників і роботодавців, інших суб'єктів) стосовно безпеки та гігієни праці [5].

На виконання пункту 2 Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні розроблено проект Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі» [6], який повинен замінити собою Закон України «Про охорону праці» [4]. Ключова проблема, яку передбачається розв'язати цим законопроектом, – застарілість та неефективність існуючого способу державного регулювання безпеки та здоров'я працівників. Негативним наслідком прямої державної регламентації правил виконання робіт і застосування устаткування стало накопичення значного обсягу в більшості випадків застарілих нормативно-правових актів з безпеки та гігієни праці. Дуже часто такі правила не відповідають реальним потребам в організації безпеки і носять формальний характер, лише створюючи додаткові підстави для притягнення роботодавця до відповідальності за їх порушення без будь-яких позитивних наслідків для безпеки в цілому та потерпілих працівників зокрема.

З метою усунення цих недоліків проектом цього законодавчого акту передбачається запровадження за європейським прикладом системи мінімальних вимог щодо безпеки та здоров'я працівників, регулярне здійснення роботодавцем оцінювання ризиків, які можуть виникнути на конкретному робочому місці, розробки і впровадження заходів щодо їх мінімізації або усунення. Таким чином, перед законодавцем постає завдання встановлення співвідношення кримінально-правових норм в сфері безпеки виробництва і норм передбачених у законопроекті про безпеку та здоров'я працівників на роботі. А також дослідження впливу цього співвідношення на застосування норм Розділу Х. КК України, їх реконструкцію і доктринальне тлумачення.

Крім того, слід звернути увагу на зміну ключових термінів та понять, які застосовуються у цьому законопроекті, зокрема, з нинішнього «охорона праці» на «безпека праці та здоров'я працівників». Отже, необхідно вивчити питання про межі використання термінів, визначення яких даються в нормах проекту законодавства про безпеку та здоров'я працівників на роботі, при конструюванні складів злочинів і кваліфікації злочинів у сфері безпеки та гігієни праці.

Враховуючи вищевикладене слід констатувати, що в Україні запроваджується нова національна система запобігання виробничим ризикам, заснована на принципах оцінювання, контролю ризиків та управління ними, які є базовими для побудови подібних систем у розвинених країнах Європи та світу. Наслідком цього стане повне оновлення вітчизняного законодавства в сфері безпеки та гігієни праці. В таких умовах і державі, в особі уповноважених органів, і практичним діячам у галузі кримінального та трудового права необхідно вирішувати задачу пошуку оптимального, грамотного і раціонального опису бланкетних ознак в диспозиціях норм, що регламентують відповідальність за кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III зі зм. та доп., внес. зг. Законів України; станом на № 1292-IX від 02.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 25.03.2021 р.).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018 р. № 2617-VIII зі зм. та доп., внес. зг.

Законів України; станом на 03.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n125> (дата звернення: 25.03.2021 р.).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про стандартизацію»: Закон України від 20.09.2019 р. № 124-IX; URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-20#Text> (дата звернення: 25.03.2021 р.).

4. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № № 2694-XII зі зм. та доп., внес. зг. Законів України; станом на 27.02.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 25.03.2021 р.).

5. Про схвалення Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 р. № 989-р зі зм. та доп., внес. зг. Постанови Кабінету Міністрів України; станом на 23.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/989-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.03.2021 р.).

6. Про безпеку та здоров'я працівників на роботі: Проект Закону України станом на 29.01.2021 р. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства; URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2aef0adc-3565-4b0c-a018-df258017427a&title=ProektZakonuUkrainiProBezpekuTaZdoroviaPratsivnikivNaRoboti> (дата звернення: 25.03.2021 р.).